

Pajala kommun

Beslut för grundskola

efter riktad tillsyn av Sattajärvi skola i Pajala kommun

Skolinspektionens beslut

Anmärkning

Undervisningen i ämnet musik

Skolinspektionen tilldelar med stöd av 26 kap. 11 § skollagen (2010:800) Pajala kommun en anmärkning avseende brister i förhållande till kravet på att undervisningen ska vara icke-konfessionell. Pajala kommun ska senast den **23 maj 2022** vidta åtgärder för att avhjälpa den påtalade bristen. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Områden utan konstaterade brister

- Undervisningen utgår från och omfattar målen i läroplanen och respektive kursplan (1 kap. 5 § första och andra stycket skollagen, 1 kap 11 § skollagen, 10 kap. 8 § skollagen; Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 5. Kursplaner)
- Lärarna bedömer elevernas kunskaper allsidigt utifrån kunskapskraven och betyg beslutas i enlighet med författningarnas krav (3 kap. 14 och 16 §§ skollagen samt Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg).
- Skolan och huvudmannen ska säkerställa att eleverna deltar i utbildningen (7 kap. 17 och 22 §§ skollagen).

Bakgrund

Skolinspektionen har utifrån uppgifter om eventuella missförhållanden initierat en tillsyn av Sattjärvi skola i Pajala kommun. Sattjärvi skola bedriver verksamhet i förskoleklass och årskurserna 1-6. Vid skolan går ca 60 elever. Undervisningen bedrivs i årskursblandade grupper för årskurs 2-3 respektive 4-5.

Vid tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om verksamheten vid Sattjärvi skola följer gällande bestämmelser inom områdena *undervisning och lärande, att utbildningen ska vara icke-konfessionell, bedömning och betygssättning* samt *elevers deltagande i utbildningen*.

Vid tillsynsbesöket den 15 och 16 november 2021 har intervjuer med elever och lärare samt lektionsobservationer genomförts. Efter besöket har intervjuer med lärare, elevhälsa och rektorn skett digitalt mellan den 30 november och den 2 december 2021.

Som en del av tillsynen har även dokumentation, bland annat information inhämtad från skolenheten, granskats.

Huvudmannen har yttrat sig över Skolinspektionens protokoll samt övrigt material av betydelse för beslutet.

Motivering av beslutet

Anmärkning

Undervisningen i ämnet musik

Skolinspektionens utredning

Av intervjuer med såväl elever som lärare framgår att eleverna i årskurs 4-6 sjunger psalmer och kristna sånger på musiken. Elever i en intervjugrupp uppger att en stor del av undervisningen i musik består av psalmer och kristna sånger medan elever i en annan intervjugrupp uppger att dessa delar är av en mer begränsad omfattning. En elev uppger att hen inte sjunger med när klassen sjunger psalmer och kristna sånger. Några elever uppger att det finns ett önskemål om att sjunga kristna sånger från eleverna.

Läraren som undervisar i musik i årskurserna 4-6 uppger att det finns ett önskemål från eleverna att sjunga *Sions sånger*, vilket är en serie sångböcker inom den kristna inriktningen laestadianismen. Musikläraren beskriver att eleverna genom att sjunga dessa sånger får med sig en del av historien – varför sjunger vi så här i Sattajärvi? – och att eleverna även får sjunga exempelvis samiska sånger och sånger på meänkieli. Musikläraren uppskattar att de sjunger en psalm eller kristen sång varannan lektion i årskurserna 4-6. Vidare uppger läraren i musik att denne inte aktivt informerar eleverna om att de inte behöver delta när de sjunger kristna sånger.

Rektorn uppger att denne inte har uppmuntrat att eleverna sjunger *Sions sånger* på musiken men bekräftar kännedom om att eleverna sjunger sångerna. Rektorn anser att *Sions sånger* är kristna sånger.

Rättslig reglering

Enligt 1 kap. 9 § skollagen ska utbildningen inom skolväsendet vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

Enligt 1 kap. 5 § tredje stycket skollagen ska utbildningen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Av 1 kap. 6 § skollagen framgår att utbildningen vid en skolenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell. Enligt 1 kap. 7 § skollagen ska även undervisningen vid fristående skolor vara icke-konfessionell. Utbildningen i övrigt vid fristående skolor får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Enligt definitioner i 1 kap. 3 § skollagen avses med *utbildning* den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Med *undervisning* avses sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1. Skolans värdegrund och uppdrag, anges bland annat följande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell. Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra

att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen (Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37)).

Enligt kursplanen för ämnet musik ska ämnet bland annat syfta till att eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att analysera och samtala om musikens uttryck i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang. I det centrala innehållet för årskurs 1-3 ingår musik som knyter an till elevens vardagliga och högtidliga sammanhang, däribland nationalsången och några av de vanligaste psalmerna (Lgr 11, 5. Kursplaner, Musik).

Det finns inte någon definition av begreppet konfessionella inslag i skollagen. I förarbeten till skollagen nämns som exempel andakter, bönestunder eller annan form av religionsutövning, t.ex. fördjupning i den egna trosläran som konfirmationsläsning. Vidare nämns som exempel bordsbön, högläsning av religiösa berättelser eller kyrkobesök (prop. 2009/10:165, s. 226 f.)

Av förarbeten till skollagen framgår vidare att undervisning alltid måste ske på ett sådant sätt att den är icke-konfessionell, vilket innebär att den ska vila på vetenskaplig grund och vara saklig och allsidig. Det innebär bland annat att det i själva undervisningen inte får förekomma några som helst inslag av utövande bekännelsekaraktär (prop. 2009/10:165, s. 227).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen konstaterar inledningsvis Sattajärvi skola är en grundskola med offentlig huvudman. Det innebär att utbildningen och undervisningen vid skolan ska vara icke-konfessionell. Av utredningen framgår att sjungande av psalmer och/eller kristna sånger från boken *Sions sånger* förekommer på varannan lektion i undervisningen i musik för årskurserna 4-6. Läraren i musik har förklarat att sånginslagen medför att eleverna lär sig om bygdens historia. Rektorn känner till att undervisningen i musik omfattar sjungande av religiösa sånger.

Skolinspektionen konstaterar att *Sions sånger* är att betrakta som religiösa sånger som är kopplade till en religiös trosinriktning. Det rör sig alltså inte om att undervisningen behandlar några av de vanligaste psalmerna som har anknytning till elevernas högtidliga sammanhang, vilka ingår i kursplanen för musik i lågstadiet. Av utredningen framgår också att de aktuella sånginslagen är återkommande och förekommer i undervisningen i en inte obetydlig omfattning. Skolinspektionen bedömer, mot bakgrund av vad som framkommit om omständigheterna när de religiösa sånginslagen genomförs, att undervisningen i denna del inte vilar på vetenskaplig grund och bedrivs på ett sakligt och allsidigt sätt eftersom inslag av konfessionell karaktär förekommer. Skolinspektionen bedömer sammantaget att undervisningen i musik i denna del brister i förhållande till kravet på att undervisningen ska vara icke-konfessionell.

Skolinspektionen vill i sammanhanget klargöra att inget hindrar att elever själva anordnar exempelvis rastaktiviteter som har konfessionella inslag. Barns och elevers

frihet att på eget initiativ ensamma eller tillsammans med andra utöva sin religion skyddas av 2 kap. 1 § första stycket 6 regeringsformen (1974:152).

Val av ingripande

Skolinspektionen får tilldela en huvudman som står under dess tillsyn en anmärkning vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten (26 kap. 11 § skollagen). Huvudmannen är då skyldig att inom viss tid åtgärda de brister som föranlett anmärkningen. Pajala kommuns verksamhet vid Sattajärvi skola uppfyller inte författningarnas krav vad gäller att utbildningen vid en skola med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell, varför Skolinspektionen tilldelar Pajala kommun en anmärkning.

Områden utan konstaterade brister

Undervisning och lärande

Skolinspektionens utredning

Av intervjuer med elever och lärare framgår att eleverna har haft eller ska få undervisning om värdegrund, jämställdhet, sex- och samlevnad, dans, musik, religion och kulturella inslag. Vissa lärare beskriver att de ser vissa utmaningar med att undervisa om innehåll av denna sort, men redogör för hur de utvecklat metoder för att eleverna oaktat dessa utmaningar ska få den undervisning de har rätt till enligt läroplanen. Skolinspektionen har vidare tagit del av lärarnas planeringar i de ämnen som berör detta innehåll, vilka antingen överensstämmer med eller i vart fall inte motsäger lärarnas och elevernas uppgifter. Av intervjuer med elever, lärare, elevhälsan och rektorn framgår vidare att skolan genomför vissa ämnesövergripande aktiviteter kopplade till kultur, värdegrund, jämställdhet och sex- och samlevnad, som kulturella besök samt besök av elevhälsan och studie- och yrkesvägledaren.

Elever och lärare redogör vidare för hur eleverna ges viss möjlighet till inflytande över exempelvis lektionsinnehåll och redovisningsmetoder samt för hur lärarna tillser att eleverna i skolans årskursintegrerade klasser får en undervisning som motsvarar deras årskurs.

Rättslig reglering

Enligt 1 kap. 5 § första och andra stycket skollagen ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna.

I 1 kap. 11 § skollagen anges att läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen. I 10 kap. 8 § skollagen anges att för varje ämne ska en kursplan gälla.

Av läroplanen framgår bland annat att verksamheten i skolan ska främja förståelse för andra människor. Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värdena som anges i skollagen och läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem. I detta

ingår bland annat att skolan ska verka för jämställdhet och gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet samt organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet (Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag).

Av läroplanen framgår vidare att alla som verkar i skolan ska verka för att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor samt främja elevernas förmåga och vilja till ansvar för inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön. Läraren har här ett särskilt ansvar för att klargöra och diskutera det svenska samhällets värdegrund med eleverna samt synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Läraren ska vidare svara för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, får ett reellt inflytande över arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. Därutöver har rektor ett särskilt ansvar för att i undervisningen i olika ämnen integrera vissa ämnesövergripande kunskapsområden, som exempelvis jämställdhet och sex- och samlevnad (Lgr 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer).

Av läroplanen framgår även kursplanerna för grundskolan. Av kursplanerna framgår det centrala innehållet för årskurs 4-6 i flera ämnen, bland annat ämnena biologi, samhällskunskap, religion, idrott och musik, berör frågor om jämställdhet, sex- och samlevnad, dans, musik och religion (Lgr 11, 5. Kursplaner).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det av utredningen i ärendet inte framkommer annat än att undervisningen utgår från och omfattar målen i läroplanen och kursplanerna. Det framgår att utbildningen och undervisningen organiseras, planeras och genomförs så att elever möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.

Skolinspektionen bedömer mot denna bakgrund att verksamheten på Sattjärvi skola uppfyller författningarnas krav i dessa avseenden. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Bedömning och betygssättning

Skolinspektionens utredning

Av intervjuer med lärare framgår inte annat än att lärarna vid bedömningar utgår från de kunskapskrav som finns. Av lärarnas och rektorns uppgifter framgår vidare att skolans obehöriga lärare får stöd vid bedömning och betygssättning av en behörig lärare samt att betygs sätts av en behörig lärare.

Rättslig reglering

Enligt 3 kap. 14 § skollagen ska rektor se till att betyg sätts i enlighet med denna lag och andra författningar.

Av 3 kap. 16 § skollagen framgår att betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas. Om läraren inte är legitimerad ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad.

Av läroplanen framgår att läraren allsidigt ska utvärdera varje elevs kunskapsutveckling utifrån kursplanernas krav (Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det av utredningen i ärendet inte framkommer annat än att verksamheten på skolan uppfyller författningarnas krav i de delar som granskats. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Grundläggande förutsättningar för skolenheten – elevers deltagande i utbildning

Skolinspektionens utredning

Av intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att alla elever deltar i alla moment i utbildningen. Lärare och rektorn uppger emellertid att det har förekommit att enstaka elever inte velat delta vid kulturella besök. Vid dessa tillfällen har berörd elev fått andra uppgifter att arbeta med hemifrån under besöket.

Efter tillsynsbesöket har Skolinspektionen fått uppgifter om att det under december 2021 blivit ett stort elevfrånfall från en teaterföreställning som var aktuell för elever vid Sattajärvi skola. Huvudmannen har därför skriftligen ombetts redogöra för hur situationen hanterats av skolan. Huvudmannen och rektorn har uppgett en vårdnadshavare och flera elever hört av sig till rektorn och motsatt sig att delta vid föreställningen. Med anledning av den uppkomna situationen tillsatte rektorn ytterligare personalresurser för de elever som avsåg att delta i teaterföreställningen. Ett stort antal elever var dock – såväl anmält som oanmält - frånvarande från den aktuella föreställningen, varför rektorn genomfört flera samtal kring skolplikt, ansvar och undervisning kring frågor som teaterföreställningen berörde med elever, föräldrar och berörda pedagoger.

Rättslig reglering

Enligt 7 kap. 17 § skollagen ska en elev i grundskolan delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen om eleven inte har giltigt skäl att utebli.

Av 7 kap. 20 § framgår att den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnen fullgör sin skolgång.

Av 7 kap. 22 § skollagen framgår att huvudmannen ska se till att eleverna i huvudmannens grundskola fullgör sin skolgång.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det av utredningen i ärendet inte framkommer annat än att verksamheten på skolan uppfyller författningarnas krav i de delar som granskats. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Beslutet har fattats av juristen Caroline Rönnegard.

I ärendets slutliga handläggning har även juristen Ellen Sjögren (föredragande) och utredaren Ann-Sofie Andersson deltagit.

Allmänt om tillsynen:

Mer om Skolinspektionens tillsyn hittar du på www.skolinspektionen.se